

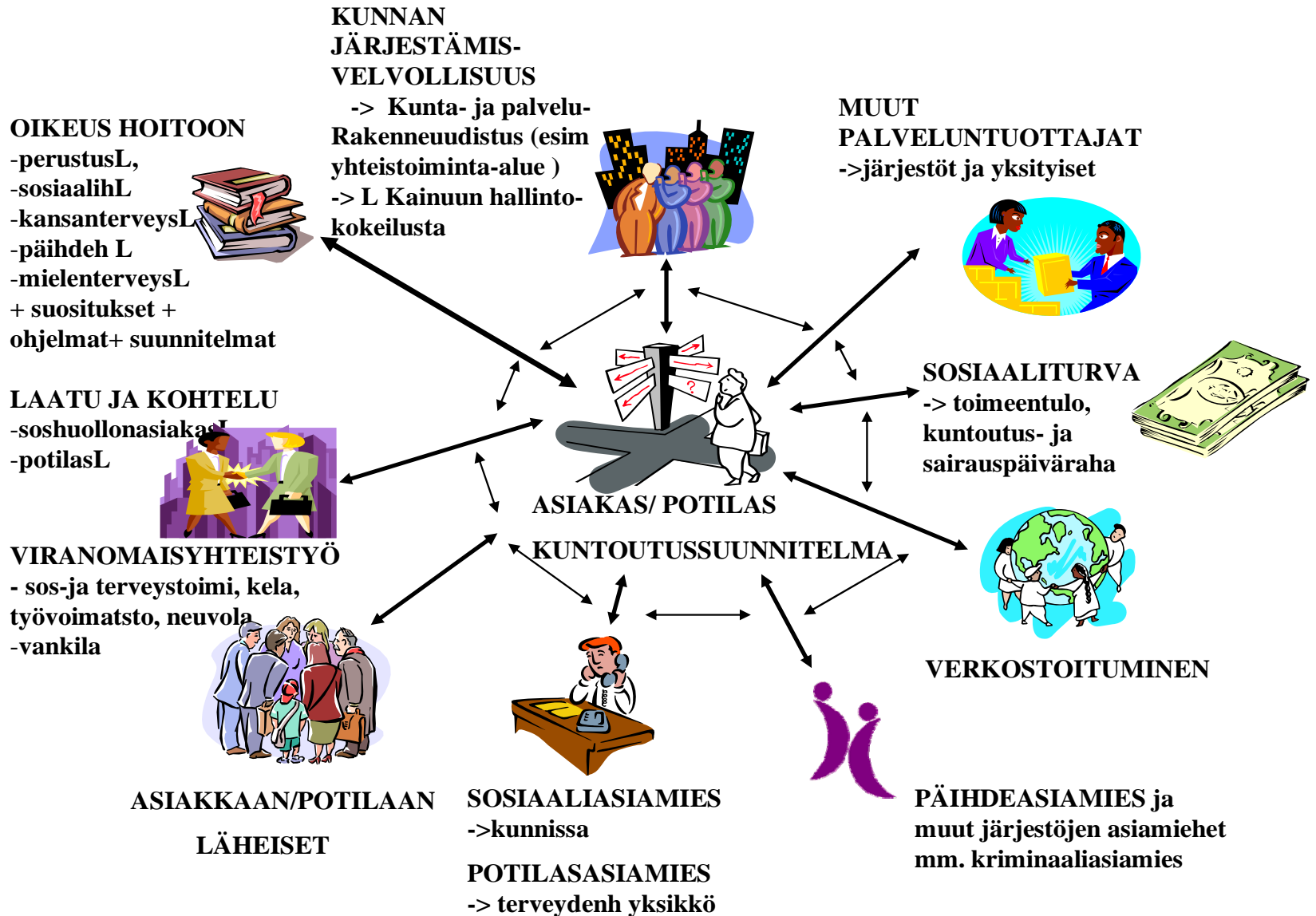
Asiakkaan oikeudet päihdepalveluihin

Marjo Tervo, päihdeasiamies A-Kiltojen Liitto ry

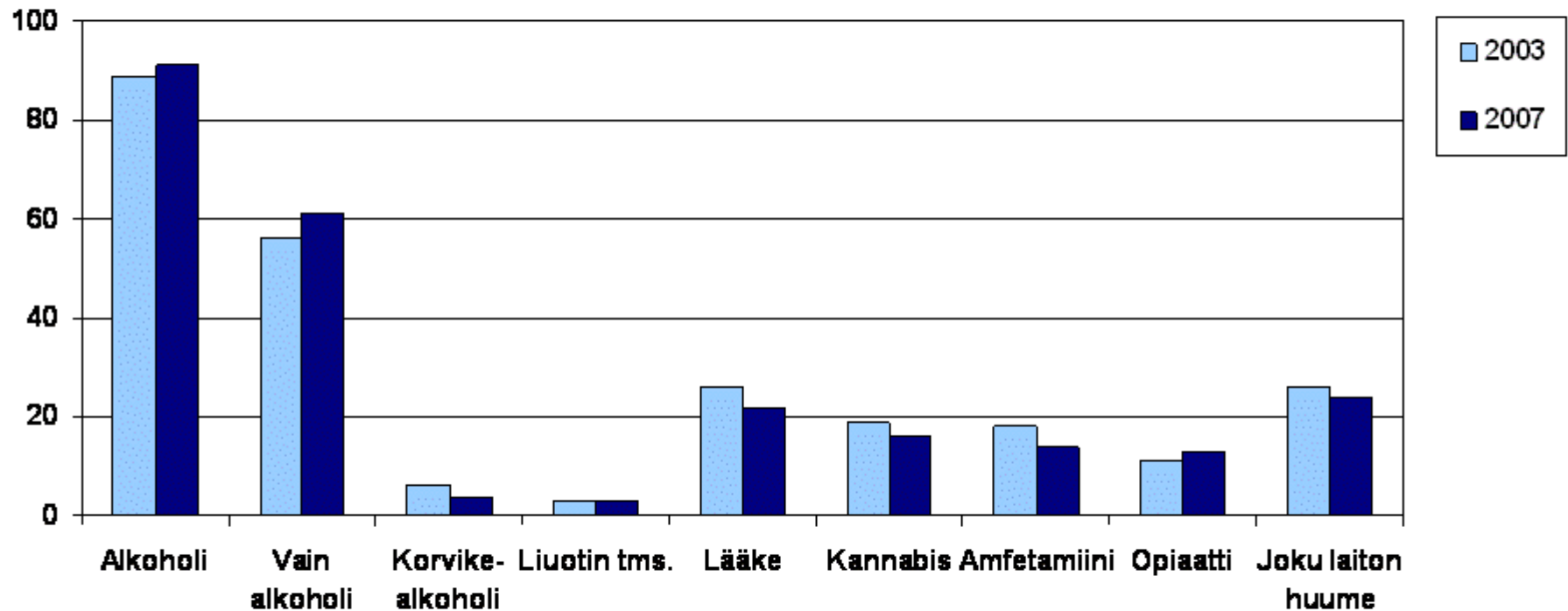
Päihdetyön itäsuomalainen tulevaisuus –foorum
Joensuu 25.11.2009

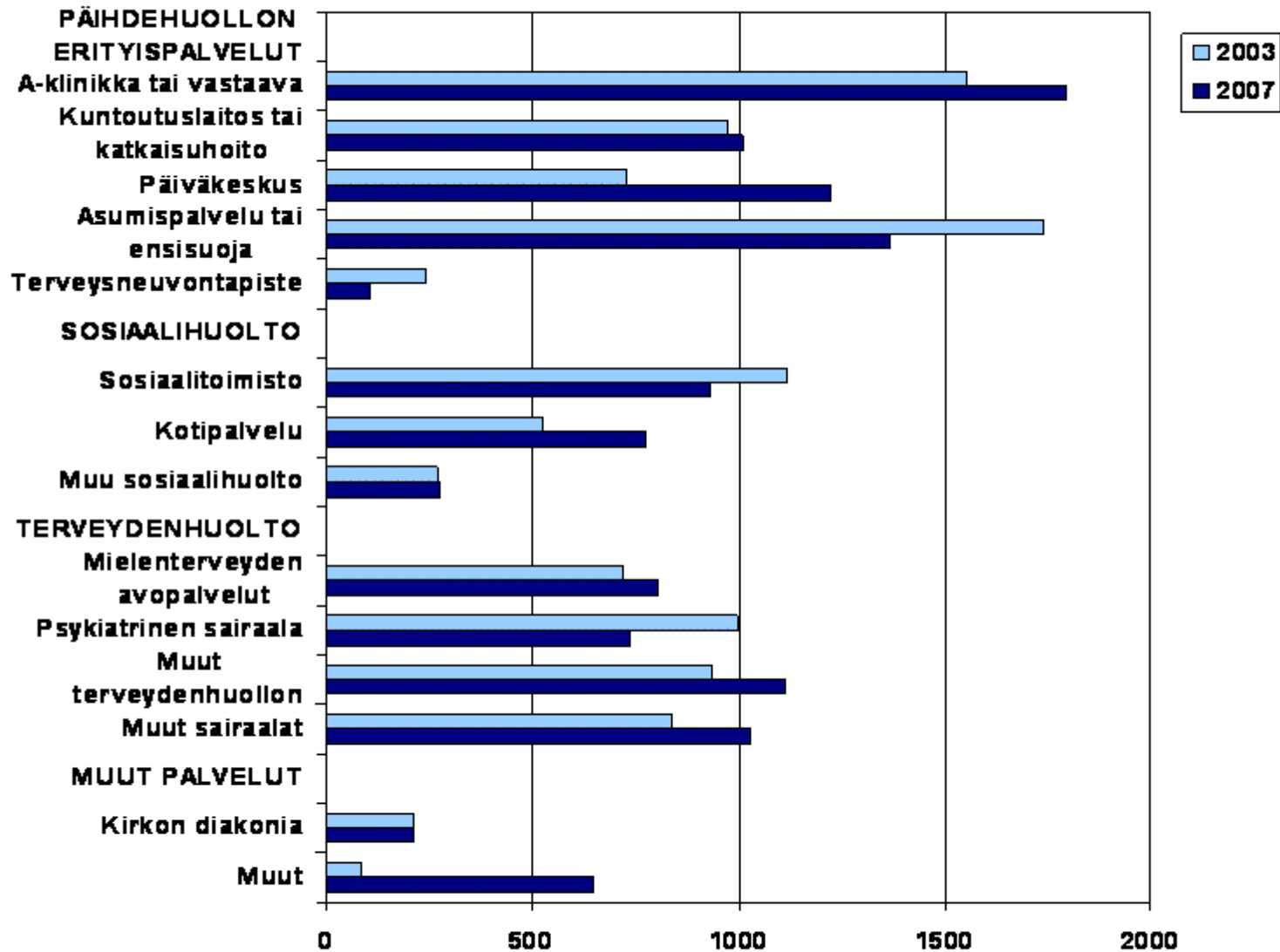
toimintaympäristö

Käytetyt päihteet 2003 ja 2007

Päihdeasiakkaat eri palveluissa

Asiointien lukumäärä

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin on perusoikeus

- Julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut siten kuin tarkemmin laissa säädetään (PL 19 § 3 mon).
- kunnilla on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvelvollisuus
- normaalisuusperiaate: yleislait mm sosiaalihuoltoL sekä kansanterveysL (hoitotakuu välitön yhteys puhelimitse, hoidon tarve 3 pv + 3 kk) ja erikoissairaanhoidoL (3 vko + 6 kk, poikk lasten mielenterveys 3 kk)
- valmisteilla terveydenhuoltoL (edelliset KTL + ESH yhteen)
- sekä tarvittaessa erityislainsäädäntö mm päihdehuoltoL- ja mielenterveysL, lastensuojeluL
- kunta- ja palvelurakennemuutoksen tavoitteena kattavat sosiaali- ja terveyspalvelut -> eri malleja toteuttamistavoissa
- yhdenvertainen kohtelu asuinpaikasta riippumatta

Päihdehuoltolaki

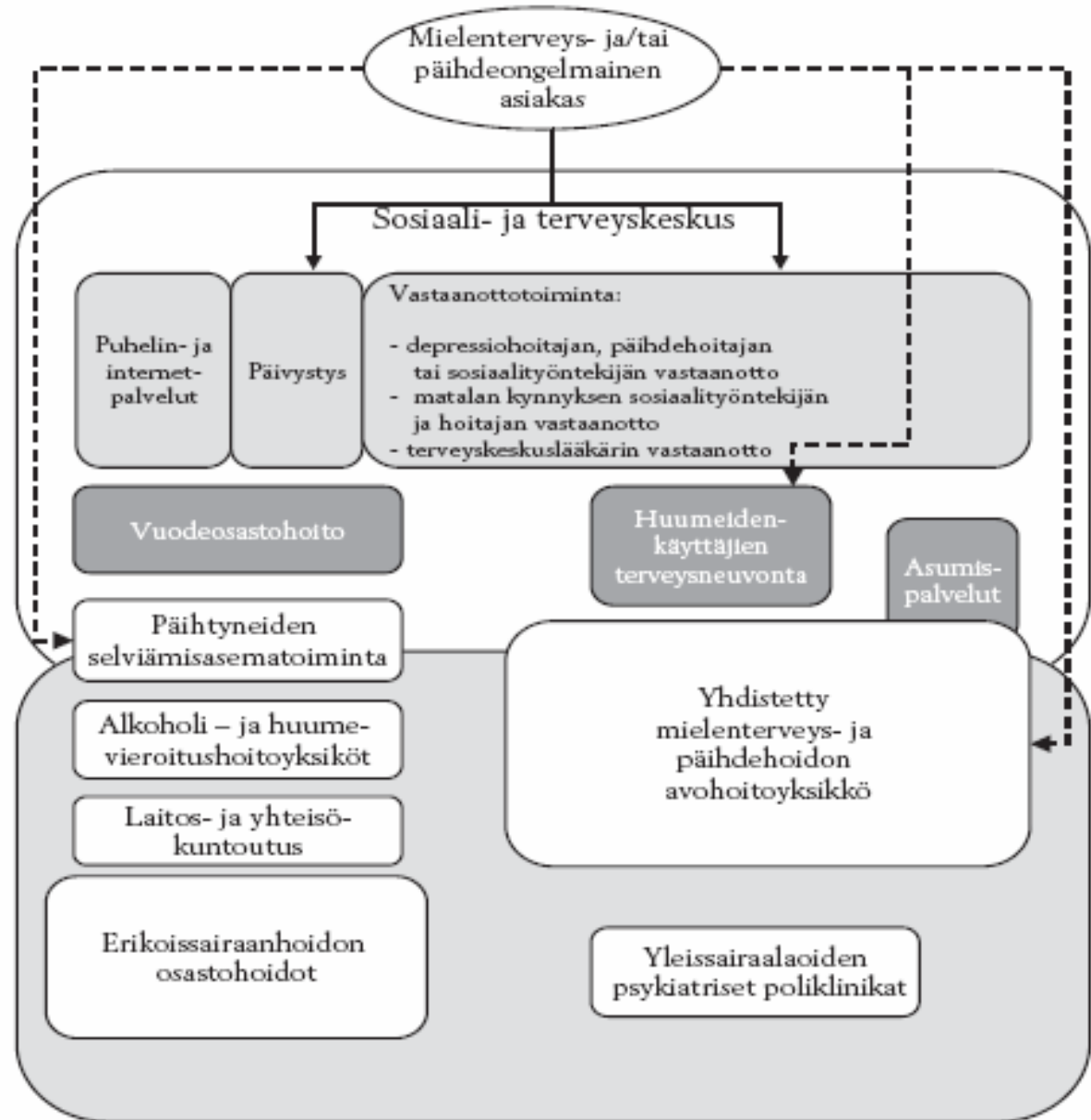
- **Tavoitteet 1 §**
- Päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta.
- *v 1987 -> haittojen minimointi*
- **Päihdehuollon järjestäminen PHL 3 §**
- Kunnan on huolehdittava siitä, että päihdehuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.
- Toiminnan järjestäminen L sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta 4 § vrt Joensuu Jyväskylän päihdepalvelusäätio

Oikeus hoitoon

- **Huollon tarve päihdehuoltolain 7 §**
- Päihdehuollon palveluja tulee antaa henkilölle, jolla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja muille läheisilleen. Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä *avun, tuen ja hoidon tarpeen perusteella*
- Opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta STM:n asetus 33/2008)
- -> hoitoon pääsyn **kriteeri avun, tuen ja hoidon tarve**
- -> asiakasta kuultava, hoitovaihtoehdot esitettävä, ei kuitenkaan ns subjektiivista oikeutta hoitopaikan valintaan, mikä tuottaa paljon ongelmatilanteita (Tuori-Kotkas)

Hoidon porrastus

- yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä erityispalvelut (PHL 6 §)
 - palvelut tulee järjestää ensisijaisesti avohuollon toimenpitein siten, että ne ovat helposti tavoitettavia, joustavia ja monipuolisia
 - laitostuntoutusta tarvittaessa; rahapula ei peruste kielteiseen päätökseen -> vaan kriteerinä avun, tuen ja hoidon tarve (PHL 7 §)
 - -> vaihtelee kunnittain, seudullisesti, yhteistoiminta-alueittain jne.
 - -> kunta- ja palvelurakennemuutos meneillään
 - -> päihde- ja mielenterveyshoitoa ja sen työjakoa suunnitellaan monella paikkakunnalla uusiksi
 - <http://info.stakes.fi/mielijapaihde/FI/suunnitelma/index.htm>
- > kuntien palveluista löytyy netistä www.kunnat.net -sivuilta, päihdepalvelut omanaan tai osana sosiaali- ja/ tai terveyspalveluja
- > vankeinhoito www.vankeinhoito.fi

Kuva 1. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestäminen

Päihdehuoltolakia täydentävää informaatio-ohjausta

Päihdepalvelujen laatusuositukset (stm oppaita 2002:3)

-> ohjaa ja tukee kaikkien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisällä tehtävää päihdetyötä

Alkoholi- (2005) ja huumeongelman käypä hoito -suositukset (2006) (www.kaypahoito.fi)

-> tavoitteena parantaa ja selkeyttää alkoholi- ja huumeongelmien hoitoa, lisätä tietoa

Työmarkkinajärjestöjen hoitonojauussuositus (2006)

-> ohjaa päihdeongelmien hoitamista työpaikoilla

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma (stm selvityksiä 2009:3 www.stm.fi)

-> ehdotukset: asiakkaan aseman vahvistaminen, edistävää ja ehkäisevää työ, mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestäminen ja ohjaustyön kehittäminen

Palvelu,- hoito- ym suunnitelmat

- Terveyden-ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava **tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai vastaava suunnitelma** yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu
- -> potilaslaki 4 a§
- sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava **palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma**, asiakkaalla oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehtoista -> hoitojatkumot
- -> sosiaalihuollon asiakaslaki 7§, 5 §, päihdehuoltolain asetus 2§
- - > vankilassa **vapauttamissuunnitelma**:
- vangin yhteiskuntaan sijoittumisen parantamiseksi tarpeen mukaan yhteistyössä vangin koti- tai asuinkunnan sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa -> vankeuslaki 4 L 6 §

Hoito henkilön tahdosta riippumatta

- > tahdonvastaisesti päihdehoitoon voidaan määrätä henkilö, jonka hoidon ja huollon järjestämisessä **vapaaehtoisuuteen perustuvat palvelut eivät ole mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi** terveysvaaran tai väkivaltaisuuden perusteella (PHL 10 §)
- > päihdehuoltolain kriteerit näille terveydenhuollon toimenpiteille ovat niin tiukat, että lain kovin laaja soveltaminen ei tunnut todennäköiseltä
- > **päihdehuoltolain perusteella** tahdosta riippumattomia toteutettuja hoitajaksoja on 1990 –luvulla toteutettu alle 10/v, näistä 2/3 kestänyt korkeintaan 5 vrk, korkeintaan 30 vrk kestäneitä pakkohoitoja pantiin LO:n (nyk HO) päätöksellä toimeen 1993-1998 yhteensä 6 (Kaukonen)
- > **mielenterveyslain perusteella** vuonna 2006 1373 henkilöä oli ollut vähintään 1 päivän tahdosta riippumattomassa hoidossa, mikä oli 40,40 % kaikista mielenterveyslain nojalla tehdyistä päätöksistä (stm selvityksiä 2009:4)

Sosiaaliturvasta hoidon aikana

- etuusasiana laitoshoitoon hakeuduttaessa sosiaalitoimen kautta: maksusitoumuksen kuntaosuus hoidon ja kuntoutuksen tarpeen mukaan, asiakasmaksu tulojen mukaan, mahdollisesti toimeentulosta -> haettava *ennen* hoitoon menoa (www.finlex.fi KHO 2000/2366)
- jos terveydenhuollon puolella -> lähete
- Kelan etuudet (www.kela.fi)
- sairauspäivärahan saannin edellytys sairaus ja työkyvyttömyys omaan tai vastaavaan työhön (tulkinnat vaihtelee SVL 8 luku 4 §)
- kuntoutusrahan saannin edellytykset
- -> täytettävä yleiset edellytykset: kuntoutuksen tarkoituksena tulee olla kuntoutujan työelämään tulo, työelämässä pysyminen tai sinne palaaminen (L kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista 17 § ja 18 §)
- -> kuntoutussuunnitelma, enintään 75 arkipäivää (jatkoa varten uusi suunnitelma)

Mistä apua?

- **ensisijaisesti** apua oman kotikunnan sosiaalitoimistosta, terveyskeskuksesta, a-klinikalta, katkaisuhuoltoasemalta tai muusta päihdehuollon palvelusta; ostopalvelut, yhteistoiminta-alueet ?
- kuntakohtaiset palvelut tulisi löytyä www.kunnat.net
- jos hoitoon pääsyssä ongelmia, ota yhteys oman kunnan
 - -> **sosiaaliasiamieheen**
 - tai terveydenhuollon yksikön
 - -> **potilasasiamieheen**, joiden lakisääteisenä tehtävänä on auttaa ja neuvoa asiakkaita ja potilaita
- tarvittaessa hoitoon tai kohteluun tyytymätön voi tehdä kirjallisen asiakaslakien mukaisen **muistutuksen** yksikön johtajalle, mihin tulee vastata kohtuullisessa ajassa, potilas- ja sosiaaliasiamies auttaa
- tarvittaessa etuusasiassa esim maksusitoumus tai toimeentulotuki tulee pyytää **päätös kirjallisena**, mistä ilmenee sen sisältö ja perusteet sekä muutoksenhakuohjeet -> voi valittaa tai hakea uutta päätöstä lisäselvityksineen
- -> **päihdeasiamies** auttaa palvelujen väliinputoajia, kun oman kunnan palvelut eivät ole pelanneet www.paihdeasiamies.fi

Kuntoutujan tulevaisuus?

- > kunta- ja palvelurakennemuutos –uhka vai mahdollisuus ?
 - > päihdepalvelujen saatavuus myös syrjäseuduilla ?
- > toteutuuko hoitotakuu päihdehoidossa, saadaanko sosiaalipuolelle palvelutakuu ?
 - > tilaaja- tuottaja –malli -> kohdellaanko asiakasta tavarana vai yksilönä ?
 - > häviääkö asiakkaan ääni hankinnoissa – miten tarjouspyynnössä vaikutetaan asiakkaan asemaan ?
 - > heikkeneekö laatu kilpailutettaessa ?
 - > lisääkö palveluseteli valinnan vapautta ?

Lähteet

- Lait ja oikeuskäytäntö www.finlex.fi
- Stm:n asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä 33/2008 ja muistio 11.1.2008 www.finlex.fi
- Kaukonen Olavi: Päihdepalvelut jakautuneessa hyvinvointivaltiossa, Stakes tutkimuksia 2000
- Metso Leena, Stakes: päihdetapauskaskennan tuloksia 2008
- Nuorvala Yrjö, Huhtanen Petri, Ahtola Leena ja Metso Leena: Päihdeasiakkaat entistä vanhempia, Dialogi 3/2008
- <http://dialogi.stakes.fi/FI/dialogin+arkisto/2008/3/sivu/39.htm>
- Stm selvityksiä 2009.4 Raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistaminen
- Tuori Kaarlo & Kotkas Toomas: Sosiaalioikeus WSOY pro 4.uudistettu painos 2008
- Ks myös Kunta- ja palvelurakennemuudistuksen toteutuminen, Kuntakysely sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta THL raportti 36/ 2009

Muistiinpanoja

Päihdeasiamies

Muistiinpanoja